

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ У КНИЗІ РЕКОРДІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Нещодавня планетарна акція щодо визначення семи сучасних чудес світу та аналогічні дійства, що відбулися в ряді країн Європи по визначенню семи національних чудес, дійшли у 2007–2008 рр. і до України: було визначено 7 архітектурно-історичних дестинацій та 7 природних див. До золотої сімки архітектурно-історичних об'єктів України увійшли Національний заповідник «Софія Київська» та Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник (м. Київ), дендрологічний парк «Софіївка» (м. Умань, Черкаська обл.), Національний заповідник «Хортиця» (м. Запоріжжя, Запорізька обл.), Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця» (м. Хотин, Чернівецька обл.), Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець (Хмельницька обл.), Національний заповідник «Херсонес Таврійський» (м. Севастополь, АР Крим). Переможцями акції «7 природних чудес України» визначені: біосферний заповідник «Асканія-Нова» (Херсонська обл.), регіонально-ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя» (Миколаївська обл.), Дністровський каньйон (Вінницька, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька обл.), печера Мармурова (АР Крим), національний природний парк «Подільські Товтри» (Хмельницька обл.), озеро Світязь (Волинська обл.), національний природний парк «Синевір» (Закарпатська обл.) .

Але ряд регіонів, незважаючи на наявність беззаперечних об'єктів, які мали всі підстави бути номінованими до золотої сімки. Віршована форма переліку запам'ятовуванню:

В озері Світязь – чиста вода
Ів Синевирі вона, як сльоза,
В Новій Асканії – трави і коні,
Течія бистра
В Дністровськiм каньйоні, В
Бузі, що Степом
Несе свої хвилі
цих об'єктів спрiятиме їх кращому

Вир між порогами,
Б'ється щосили,
Товтри Подільські
Застиглі на варті
І Мармурову
Відвідати варто.

(наприклад, українські чорноземи або печера Оптимістична, карпатські вершини-двотисячники, дельта Дунаю або чорноморське узбережжя Криму з неперевершеними красенями-мисами), на жаль, не увійшли до кола переможців. За його межами залишились ряд регіонів України, у тому числі і Херсонщина. Природно, з таким розподілом переможців погодяться далеко не всі.

Мета статті – дати кількісно-якісний аналіз об'єктів, явищ, подій, представлених у форматі «рекорди України» та виявити їх регіональну структуру в природній і суспільно-економічній сфері, акцентувавши увагу на Херсонській області.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Україна, як і будь-яка територія на земній кулі, є категорією, якій притаманні не тільки загальні ознаки, а й прояви специфічності та унікальності. Існує достатньо широке коло джерел (публікації у пресі, монографії, енциклопедичні, довідкові видання, спогади), які віддзеркалюють ці аспекти.

Найбільш цікавими та інформаційно-щільними стосовно «рекордного аспекту» є ряд монографій, путівників [1], енциклопедичних видань [2], і, особливо, роботи Г.О.Маценка [3–6] – останні були обрані основним об'єктом даного аналізу.

Методика дослідження і виклад основного матеріалу. Для аналізу матеріалу в межах обраного формату – джерельної бази [3–6] були використані таблиці, які віддзеркалювали кількісні показники рекордних проявів у межах трьох блоків (природному, економічному, науково-культурному) українського суспільства в регіональному (24 області та автономія) розрізі (табл. 1).

По першому блоку («Природа навколо нас») було проаналізовано 808 статей 7 номінацій: перші три позиції посідають АР Крим (131 рекордний прояв), Закарпатська (54), Одеська (42) області, останні три, відповідно – Хмельницька (6), Вінницька (6), Сумська (7) області.

По другому блоку («Людина і суспільство») було проаналізовано 749 статей 17 номінацій: перші три позиції посідають Київська (81 рекордний прояв), Львівська (76) області, АР Крим (51), останні три, відповідно – Кіровоградська (2), Сумська (5), Хмельницька (6) області.

По третьому блоку («Усвітіння науки і техніки») було проаналізовано 608 статей 6 номінацій: перші три позиції посідають Київська (155 рекордних проявів), Львівська (82) області, АР Крим (69), останні три, відповідно – Сумська (4), Хмельницька (5), Кіровоградська (6) області.

По четвертому блоку («Культура і мистецтво») було проаналізовано 669 статей 6 номінацій: перші три позиції посідають Київська (141 рекордний прояв), Львівська (105), Харківська (40) області, останні три, відповідно – Луганська (1), Чернівецька (2), Херсонська (2) області.

Таблиця 1. Регіональна структура рекордів України в природній та суспільно-економічній сфері

Адміністративні одиниці	Природа навколо нас	Людина і суспільство	У світі науки і техніки	Культура і мистецтво	Спорт і розваги	Разом	Місце за кількістю рекордних згадувань
Київська	41	81	155	141	30	448	1
Львівська	29	76	82	105	13	305	2
АР Крим	131	51	69	25	11	287	3
Одеська	42	25	45	15	16	143	4
Харківська	18	26	47	40	10	141	5
Закарпатська	54	16	16	8	5	99	6
Донецька	20	27	36	8	4	95	7
Івано-Франківська	33	14	12	7	3	69	8
Дніпропетровська	11	14	28	8	7	68	9
Херсонська	41	11	6	2	2	62	10
Запорізька	17	13	9	5	4	48	11–12
Чернігівська	18	12	7	9	2	48	11–12
Тернопільська	16	12	6	8	5	47	13–14
Полтавська	9	13	12	12	1	47	13–14
Луганська	14	10	15	1	6	46	15–16
Миколаївська	14	8	13	7	4	46	15–16
Волинська	20	14	4	4	2	44	17–18
Чернівецька	24	10	7	2	1	44	17–18
Житомирська	15	11	6	4	3	39	19
Черкаська	15	12	2	6	1	36	20
Вінницька	6	15	6	4	3	34	21–22
Рівненська	12	16	2	4	0	34	21–22
Сумська	7	5	4	8	1	25	23
Хмельницька	6	6	5	5	0	22	24
Кіровоградська	8	2	6	4	1	21	25
Разом статей	808	749	608	669	175	3009	

По п'ятому блоку («Спорт і розваги») було проаналізовано 175 статей 4 номінацій: перші три позиції посідають Київська (30 рекордних проявів), Одеська (16), Львівська (13) області, останні три, відповідно – Хмельницька (0), Рівненська (0), Чернівецька (1) області.

По сумі рекордних проявів трьох блоків (табл. 1) перші три позиції посідають Київська (448 рекордних проявів), Львівська (305) області, АР Крим (287), останні три, відповідно – Кіровоградська (21), Хмельницька (22), Сумська (25) області.

У цій шерензі Херсонська область із 25 регіонів України займає достатньо високе 10 місце, маючи 62 рекордних проявів («Природа навколо нас» – 41, «Людина і суспільство. У світі науки і техніки» – 17, «Культура і мистецтво. Спорт і розваги» – 4).

Херсонська область широким загалом, а особливо фахівцями-географами сприймається як регіон дійсно унікальних проявів у географічній, історичній, культурній царині України і Росії:

1) єдина область України, яку омиває чотири моря (2 класичних, Каховське, Гниле або Сиваш);

2) тут знаходиться «найбільша пустеля в Європі – Олешківські піски» (з виступу колишнього керівника національного туризму В.І.Цибуха);

3) в Херсоні споруджено перший в Україні пам'ятник іноземцю (Джону Говарду) та єдиний в Україні пам'ятник видатному флотоводцю Ф.Ф.Ушакову (канонізований в Росії, похований на своїй батьківщині – в Мордовії);

4) тут знаходяться найбільші в Європі ділянка незайманого степу та популяція диких коней Пржевальського (близько 150 голів) (Асканія-Нова);

5) саме на Херсонщині – в районі Берислава видатний палеонтолог І.Г.Підоплічко робив свої унікальні знахідки (зараз ця територія затоплена водами Каховського водосховища);

б) у с. Велика Лепетиха народилась видатна письменниця, поетеса, вчений О.І.Скороходова, сліпоглухоніма з дитинства (в Західній півкулі, в США такою постаттю була Олена Келлер);

7) тут розташований найбільший острів країни – Джарилгач (50 років тому, в далекому 1959 р. на ньому пощастило побувати і автору цих рядків), який, щоправда, вже практично з'єднався з материком, найбільша в Європі піщана коса – Арабатська Стрілка та одна з найбільших дельт Європи – дельта Дніпра і його природне річище від Нової Каховки до гирла.

Найбільш видатними епізодами на «рекордному полі» Херсонської області є:

у блоці «Природа навколо нас» у номінації «Рельєф» – найбільша коса в Європі (Арабатська стрілка у західній частині Азовського моря, в АР Крим і Херсонській обл., довжина 115 км, ширина від 270 м до 7,5 км), найбільший відкритий лиман в Україні (Дніпровсько-Бузький лиман у північній частині Чорного моря біля берегів Миколаївської і Херсонської областей), найбільший острів України (о. Джарилгач у Каркінітській затоці Чорного моря, довжина близько 42 км); у номінації «Охорона навколишнього середовища» – найбільший заповідник в Україні (Чорноморський біосферний заповідник, розташований у Херсонській та Миколаївській областях, площа близько 90 тис. га), найстаріший із біосферних заповідників України («Асканія-Нова», заснований у 1898 р. землевласником бароном Ф.Е.Фальц-Фейном), найбагатший за фауною (біосферний заповідник «Асканія-Нова», тваринний світ, характерний для південного сухого степу, налічує понад 800 видів тварин), найбільш відвідуваний біосферний заповідник («Асканія-Нова», близько 150 тис. екскурсантів і туристів з України та інших країн щороку), найстаріший національний природний парк (Азово-Сиваський, заснований 1927 р.), найбільший дендрологічний парк («Асканія-Нова», створений 1887 р., площа 210 га);

у блоці «Людина і суспільство» у номінації «Розміри і вага» – рідкісний зріст (2 м 30 см) мав Олександр Сизоненко (народився 1958 р. в с.

Запоріжжя на Херсонщині); у номінації «Спілкування» – найдавніша клятва (в античному відділі Херсонського краєзнавчого музею експонується плита з білого мармуру, на якій 2,5 тис. років тому була написана урочиста клятва міщан про вірність Херсонесу і Керкінітиді), перша спроба радіотелеграфного зв'язку здійснена на лінії між Херсоном і селищем Гола Пристань через гирло Дніпра у 1902 р.; у номінації «Населення» – найдовша назва населеного пункту (національний рекорд належить селу на Херсонщині, яке називається Кучерявоволодимирівка: 21 літера), найменше міст у Житомирській, Миколаївській та Херсонській областях (по 9 у кожній);

у блоці «У світі науки і техніки» у номінації «Архітектура і будівництво» – найдовший канал в Україні (Північно-Кримський (402 км), по якому дніпровська вода подається з Каховського водосховища у Херсонську обл. та АР Крим); у номінації «Транспорт» – перший великий морський порт в Україні і першу верф споруджено в Херсоні в 1778 р.;

у блоці «Спорт і розваги» у номінації «Види спорту» – видатний гімнаст Олександр Береш (народився в 1977 р. у м. Первомайськ Луганської обл.), переможець і призер трьох Кубків світу, призер XXVII Олімпійських ігор у Сіднеї (Австралія, 2000), виступав за фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» (Херсон, 1988 р. до дня своєї трагічної загибелі кілька років назад).

Природно, що ряд даних стосовно і окремих регіонів, і України в цілому застарів, потребує свого уточнення і аналізу – не виключенням є і Херсонська область, економічні та соціальні рекорди якої, як і рекорди сумні, трагічні не мають залишатися поза увагою.

Висновки та пропозиції:

Кількісно-якісний аналіз об'єктів, явищ, подій, представлених у форматі «рекорди України» показав, що серед 25 регіонів України Херсонська область займає 10 місце, маючи 62 рекордних проявів; у той же час унікальні природні, суспільні ресурси регіону, які є загальновідомими,

але за тих чи інших причин не віддзеркалені в книзі рекордів України, забезпечують Херсонській області принаймні місце в першій п'ятірці регіонів України.

Інформація про ієрархію, кількість і якість регіональних рекреаційно-туристських ресурсів виступає чинником ефективного управління рекреаційним господарством регіону, більш збалансованого і комплексно-пропорційного розвитку економіки області.

На нашу думку, визначення 7 природних чудес України є невдалим. По-перше, явний перекис у бік гідрологічних об'єктів (4). По-друге, відсутні об'єкти, статус яких (тобто входження до сімки) вимусив владу звернути на них більшу увагу, зважаючи на економічне значення останніх, з одного боку, та вкрай незадовільний стан – з іншого. Взагалі були визначені такі об'єкти, які в більшості своїй добре відомі всім, мають достатньо високий рейтинг і практично ніякого ексклюзиву не несуть. Хоча, можливо, не все так сумно. На наш погляд, більш вдалим, збалансованим, різноманітним був би наступний ряд:

1) печера Оптимістична (Тернопільська обл.) – найбільша у світі гіпсова печера за довжиною (близько 250 км) (обов'язкове внесення маршрутів печерою до навчальних програм вищої і середньої школи Карпатського, Подільського регіонів);

2) дельта Дунаю (Одеська обл.) (заходи, спрямовані на внесення об'єкту до Списку Всесвітнього надбання);

3) чорноморське узбережжя Криму з унікальними природними комплексами мисів (Март'ян, Лукулл, Хроні, Атлеш, Сарич, Айя, Фонар, Зюк, Опук, Фіолент, Меганом та ін.);

4) карпатські двотисячники (Говерла, Піп-Іван, Ребра, Гутин-Томнатик, Бребенескул) (Закарпатська та Івано-Франківська обл.);

5) національний природний парк «Товтри» (Хмельницька, Тернопільська обл.);

6) біосферний заповідник Асканія-Нова (Херсонська обл.);

7) українські чорноземи (з опорними шурфами в Полтавській, Кіровоградській, Черкаській областях).

Зважаючи на те, що довкілля, людина, суспільство, економіка постійно змінюються, змінюється і сам п'єдестал рекордних проявів у тій чи іншій номінації, які, в свою чергу, теж модифікуються.

Потрібен постійний моніторинг рекордних проявів (національний, регіональний, локальний вимір), адже останні – природні, суспільно-економічні, біосоціальні – суттєвий чинник ресурсно-рекреаційної привабливості території та залучення до України іноземних туристів.

Список літератури:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.
2. Енциклопедія Сучасної України. Том 2. – К.: Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України, 2003. – 872 с.
3. Маценко Г.О. Книга рекордів України. Культура і мистецтво. Спорт і розваги. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 80 с.
4. Маценко Г.О. Книга рекордів України. Людина і суспільство. У світі науки і техніки. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 112 с.
5. Маценко Г.О. Книга рекордів України. Природа навколо нас. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 80 с.
6. Україна в цікавих фактах: Книга рекордів України / Упорядник Г.О.Маценко. – Львів: Слово, 1992. – 160 с.